

Türkoloji Konulu Tezler Bibliyografyası

Tuba MERAL*

Türkoloji, bir diğer adıyla Türklük Bilimi geçmişte yaşamış ve günümüzde yaşayan Türk halklarının dilini, edebiyatını, tarihini, kültürünü, antropolojisini vb. sistemli bir şekilde inceleyerek araştıran bilim dalıdır. Türkoloji'nin bilim olarak zemini 19. yy. sonları ile 20. yy. başlarında milli kimlik şuuru ile birlikte oluşur. Bir bütün olarak Türk kültürünün esas alınıp filolojik bakımdan eserlerin verildiği bu dönem, yabancı ve Türk aydınların katkılarıyla daha da zenginleşir. Bir başka deyişle ise "Türklük bilgisi olarak karşılığı önerilmiş olan Türkoloji, dar manada ise Türk dili ile uğraşan bilim dalı olarak nitelendirilirken, geniş anlamıyla Türklükle ilgilenen, bunun yanında özellikle Türk dil ve diyalektleriyle uğraşan bilim dalına verilen addır."¹ Tanzimat'la başlayan yenilik arayışları ve ortaya çıkan fikri değişimler yeni kavramların doğmasında oldukça etkilidir. Dil konusunda büyük atılımlar olduğu bu yıllarda Türk dilinin grameri üzerinde çalışan Şemsettin Sami, Ahmet Vefik Paşa, Necip Asım gibi şahsiyetlerin fikirleri dikkate değerdir. Türkoloji üzerinde çalışan yabancı Türkologlar sahaya önemli katkılarda bulunarak bilimsel araştırmalarda bulunurlar. Philipp Johann von Strahlenberg, Josef von Hammer, J.W. Redhouse, Sir Gerard Clauson, K. Müller, Vilhelm Thomsen, N. Dimitriyev, A. N. Samoyleviç, N. Poppe bu konuda öne çıkan yabancı Türkologlar arasında yer alır. Türkoloji ile ilgili yazılmış tezler alana katkı sağlamakla beraber araştırmacılar için de önemli birer kaynaktır. Bibliyografyada, Türkoloji'yi merkeze alarak alana katkı sağlayan yüksek lisans ve doktora tezlerine yer verilip bunlar hakkında genel bilgilere değinilir.

BAKBAK, Dagmara Magdalena (2018). *Polonya'da Oryantalizm, Altayistik ve Türkoloji ile İlgili Süreli Yayınlar Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi*, Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Çalışmada, öncelikle Polonya ve Türkiye arasındaki tarihi, kültürel, ticari vb. ilişkilere yer verilerek bu iki ülke arasındaki etkileşime vurgu yapılır. Polonya'daki Türkçe söz varlığına dikkat çekilerek burada 18. yüzyıldan itibaren Türk dilinin öğretilmeye başlandığı belirtilir. Tezde, Polonya'daki Oryantalizm çalışmaları detaylı bir şekilde ele alınarak Türkçe öğretimi ekseninde Türkoloji ile ilgili yayınlanan dergilere ışık tutulur. Bu dergilerden

* Marmara Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yeni Türk Edebiyatı ABD Doktora Öğrencisi.

¹Ahmet Buran, *Kurşunlanan Türkoloji*, Akçağ Yayınları, Ankara 2010, s. 279.

biri olan *Studia Turcologica Cracoviensia*'nın 20 yıllık yayın hayatı bibliyografik bir değerlendirme eşliğinde sunulur. Polonyalı Türkologlar'ın Türkoloji'ye verdikleri önem neticesinde ortaya çıkan bilimsel eserler sahaya katkı noktasında oldukça önem teşkil eder. Özellikle burada bulunan Krakow, Poznan, Warszawa şehirlerindeki Türkoloji bölümleri alanla ilgili çalışmaların canlı tutulması noktasında son derece dikkate değerdir. Tezin birinci bölümünde Altayistik ve Türkoloji başlığı altında bu kavramların tanımları bilimsel atıflarla yapılır ve Polonya'da bu alanla ilgili yapılmış çalışmalara yer verilir. Oryantal eğitimin tarihine kronolojik bir zeminde yer verilir. İkinci kısımda ise Altayistik, Oryantalizm ve Türkoloji konusunda çıkan süreli yayınlara kısaca değinilir. Esas olarak ise *Studia Turcologica Cracoviensia* hakkında kapsamlı bilgiler verilerek derginin on beş cildinin detaylarına odaklanılır. Dergide yer alan yazıların niteliği vurgulanır ve buradaki makalelerin içeriğine atıflarda bulunulur. Karşılaştırmalı dil bilim noktasında derginin faydalı bir kaynak olduğu ifade edilir. Tezin son kısmı olan üçüncü bölümde Henryk Jankowski'nin "On Polish Tatar Names Mucha and Muchohon" başlıklı makalesi Türkçe'ye çevrilmiş şekliyle yer alır. Bu noktada Türkçe'nin diğer dillerle karşılaştırılarak söz varlığına ilişkin bilgilere de vurgu yapıldığı görülür. Etimolojik tahlillerin yer aldığı bu kısım saha açısından önem arz eder.

DURAN, Alev (2017). *Macar Türkolojisi'nin Türklük Fikrine Katkısı (1870-1945)*, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Türk-Macar ilişkisi üzerinden Macaristan'daki Türkoloji çalışmalarına kapsamlı bir bakış sunulan tezde, Türkologlara da detaylı bir şekilde yer verilir. Üç bölümden oluşan tezin ilk bölümü; Türk-Macar siyasi, ekonomik, kültürel ilişkileri başlığı altında ele alınır. Türk devletlerinin geniş coğrafyalara uzanan hakimiyeti sonucu farklı toplumlar üzerindeki çok yönlü etkisi değerlendirilerek Türk dilinin önemi üzerinde durulur. Osmanlı İmparatorluğu'nun 17. yüzyılda Batı'ya doğru daha da genişlemesi sonucu bu topraklara Türk kültürün ulaşmasına ve böylece Türkoloji çalışmalarına zemin hazırlandığına dikkat çekilir. Almanya, Avusturya, İtalya, Danimarka, İngiltere, Finlandiya, Rusya ve daha pek çok ülkede Türk dili ve kültürüne ilginin yoğun olduğu belirtilir. Çalışmanın yine bu kısmında dünyada Türkoloji'ye dair yapılan çalışmalar hakkında kısa bilgiler verilir. Türkiye'deki Türkoloji çalışmalarının başlamasında öncü rol üstlenen ülkenin ise Macaristan olduğu vurgulanarak Macar Türkologlar'ın katkısına değinilir. Kronolojik olarak tarihteki Türk-Macar ilişkisine yer verilerek Turan düşüncesine de ışık tutulur. Turancılık teriminin oluşumunu hazırlayan sebepler ve bu minvalde yapılan çalışmalar hakkındaki örnekler tezde mevcuttur. Çalışmanın ikinci bölümü ise Macar Türkologlara ayrılarak Macaristan'daki tarihçiler ve dilciler hakkında bilgilere yer verilir. Burada Türkoloji Kürsüsü'nün kuruluşu detaylı bir şekilde atıflar üzerinden aktarılır. 19. yüzyılın kültürel ve bilimsel açıdan Macaristan için önemine dikkat çekilir. Macarca'daki Türkçe kelimelerle ilgili bilgiler verilir ve bu iki dil arasındaki etkileşime vurgu yapılır. Macar Türkolojisi hakkında önemli bilgiler verildikten sonra önemli Türkologlar'ın hayatlarına ve çalışmalarına değinilir. Ármin Vámbéry, Bernát Munkácsi, Endre Deskó, Gábor Bálint, Géza Kuun

Kont, György Almásy, Gyula Germanus, Gyula Németh, Ignác Kúnos, Imre Karácson, István Györffy, István Mándoky Kongur, János Eckmann, József Budenz, József Thúry, Lajos Fekete, Lajos Ligeti, László Rásonyi, Tibor Halasi-Kun, Zoltán Gombocz adlı Türkologlar bu kapsamda ele alınır. Tezin son bölümünde ise Macar Türkolojisi'nin Türkiye'ye olan etkisi mercek altına alınır. Bu kapsamda Türkiye'de kurulan dernek, kurum, ocak, dergi vb. oluşumlar değerlendirilir. Geniş bir yelpaze sunan tez, Türkoloji açısından önem teşkil eder.

EMEK, Mustafa (2017). *Cezayir 2 Üniversitesi Türkoloji Bölümü Temel Düzey (A1-A2) Türkçe Öğretim Programının, Diller için Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi Bağlamında Stuflebeam'in Çevre Girdi Süreç Ürün Modeliyle Değerlendirilmesi*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü:

Yapılan çalışmada, Cezayir Üniversitesi Türkoloji Bölümü 2016 eğitim-öğretim dönemindeki birinci sınıf öğrencilerinden 246 kişi ve altı Türkçe öğretmeni araştırma grubunu oluşturur. Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'nin belirlediği yeterlikler ve ölçütler ekseninde öğrenciler değerlendirilir. Öğrencilerin Türkoloji'ye olan ilgisinin sebepleri bilimsel açıdan araştırılıp yorumlanır. Tezin ilk bölümü problem durumu, amaç, önem, sınırlılıklar ve tanımlar alt başlıklarından oluşur. İkinci bölümü ise kuramsal çerçeve ile ilgili araştırmalara ayrılır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi hakkında bilgi verilerek Cezayir'deki çalışmalara dikkat çekilir. Çok dillilik ve çok kültürlülük ekseninde Türkiye-Cezayir ilişkisine de yer verilir. Tezin üçüncü bölümü yöntem, dördüncü bölümü bulgular beşinci bölümü ise sonuç, tartışma ve öneriler başlığını taşır. Araştırma soruları eşliğinde hem öğrencilerin Türkçe'den beklentileri hem de öğretmenlerin öğrencilerden beklentileri saptanmaya çalışılır. Bunlar tablolar halinde sunularak istatistiki verilere de dikkat çekilir. Tezin ekler kısmında yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan pek çok yazılı ve görsel materyale yer verilir. Türkoloji bölümü öğrencilerinin not dökümleri de sunulur. Türkçe öğretiminde yaşanan kolaylık ve zorluklara bakış geliştirme noktasında önemli bir çalışma ortaya koyulduğu görülür.

ERDEM, Cem (2015). *Polonya'daki Türkoloji Bölümlerinde Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi ve Öğrencilerin Türkçe Becerileri*, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü:

Çalışmada, Polonya'daki Türkoloji bölümlerinde gerçekleştirilen faaliyetler nicel ve nitel araştırma yöntemleri kullanılarak incelenir. Türk dili öğretiminin kavramsal çerçevede ele alındığı araştırmada dil becerileri hakkında değerlendirmelere yer verilir. Yabancı dil eğitim ve öğretim programları incelendiği bölüm dil ve edebiyat çalışmaları ile devam eder. Türkçe beceri sınavı, Türk edebiyatı akademik başarı sınavı ve görüşme gibi yöntemlerle toplanan veriler değerlendirilir. Dil ve edebiyat becerilerine ilişkin bulgular aktarılarak Polonya'da yürütülen Türkoloji bölümlerinin ders içerikleri, öğretim üyeleri ve hazırlanan tezler hakkında bilgiler verilir. Tezin ilk kısmında araştırmanın amacı ve önemi belirtildikten sonra çeşitli tanımlamalarda bulunulur. İkinci kısımda Türk dili öğretimi açısından

dinleme, konuşma, yazma ve okuma becerisine dikkat çekilir. Yabancılara Türkçe öğretiminde Avrupa Ortak Başvuru Metni hakkında bilgiler verilir. Tezin üçüncü kısmında ise yapılan çalışmada kullanılan yöntemle ilgili kapsamlı bilgiler verilir. Araştırmanın modeli, çalışma grubu, değerlendirme formları bu kısımda alt başlıklar halinde sıralanarak bunlarla ilgili detaylar verilir. Dördüncü kısımda çalışmadan çıkan bulgular ve sonuçlar bilimsel ölçütler dahilinde yorumlanır. Beşinci bölüm, Polonya'daki Türkoloji bölümlerine ayrılmış olup buradaki Türkoloji bölümlerinin mahiyeti hakkında bilgiler aktarılır. Ayrıca bölümdeki derslerin içerikleri de tek tek sıralanır. Başkurtça, Kazakça, İslamiyet, Budizm, Musevilik, Moğol Edebiyatı ve Kültürü bu içeriklerden bazılarıdır. Sonuç ve önerilerden oluşan son kısımda ise tezden hareketle yapılabilecek araştırmalara tavsiyeler sunulur. Tezin ekler kısmında Türkçe öğretimine dair pek çok veri mevcuttur.

ERUYGUR, Adilcan (2019). Çin Halk Cumhuriyeti'nde Yapılan Türkoloji Çalışmalarının Bibliyografyası, Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Çalışmada, Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki Türkoloji çalışmaları esas alınır. Burada yayınlanan dergi, kitap, gazete, ansiklopedi gibi kaynaklardan tarama yapılarak 5142 esere ulaşıp bir bibliyografya oluşturulur. Tezin birinci kısmında Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki Türkler hakkında kapsamlı bilgiler mevcuttur. Ayrıca Çin ile Doğu Türkistan ilişkisi de pek çok açıdan ele alınır. Tezin ikinci kısmında ise Çin Halk Cumhuriyeti'nde Türkoloji başlığı altında pek çok konuya temas edilir. Burada yapılan dil çalışmaları, dili ve yazıyı standartlaştırma çabaları detaylı bir şekilde sunulur. Sözlükçülük faaliyetleri ve bununla ilgili yapılan girişimler de yine bu kısımda yer alır. Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki Türk halklarına dair kültürel, tarihi vb. noktalarla ilgili çalışmalar sunulur. Son bölümde ise burada yapılan Türkoloji çalışmalarının bibliyografyası yer alır.

GORDELADZE, İza (2017). Gürcü Öğrencilerin Yazma Becerileri (Batum Şota Rustaveli Devlet Üniversitesi Türkoloji Bölümü Örneği), Ankara: Başkent Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Çalışmada, Gürcistan'da bulunan Batum Şota Rustaveli Devlet Üniversitesi Türkoloji bölümü öğrencilerinden kırk beş kişi esas alınarak onların yazma becerileri üzerinde durulur. Türkçe Eğitimi Bilim Dalı'nda yapılan bu tezde yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Gürcü öğrencilerin yazma becerilerindeki doğrulara ve yanlışlara dikkat çekilir. Tez, dört bölüme ayrılmış olup araştırma konusu detaylı bir şekilde gerekçelendirilir. Giriş bölümünde araştırmanın amacına, önemine, kapsam ve sınırlılıklarına yer verilir. Kullanılan yöntem, materyal, veri analizi, tanım ve bulgular da yine bu kısımda yer alır. Tezin ilk bölümünde çalışmanın temel kavramlarına değinilerek bir bütün olarak dil öğretimine bilimsel bir üslupla yaklaşılır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin mahiyetine ve bu hususta yazma becerisinin önemine Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni dahilinde yer verilir. Bir dili öğrenirken yeterlik ölçümündeki kriterler ve A1, A2, B1, B2, C1 seviyeleri hakkında bilgi verilir.

Gürcistan'daki Türkoloji çalışmalarına atıfta bulunarak Gürcü dilinin özelliklerine de parantez açılır. Tezin ikinci kısmında yapılan araştırmanın bulgu ve yorumları değerlendirilir. Çalışmada yer alan kırk beş öğrencinin kişisel bilgileri ve onların Türkçe'yi öğrenme sürelerine ait bilgiler bulunur. Öğrencilerin Türkçe kitap, gazete, dergi okuma süreleri; şarkı dinleme ve televizyon kanalı izleme durumları saptanarak en zorlanılan becerilerin altı çizilir. Bunların yanı sıra çalışmada, günlük hayatta öğrencilerin edebi metinlere ilgisi, mail yazarken kullandıkları dil, yazım ve noktalamaya uyma durumları, dili özgün bir şekilde kullanıp kullanmadıklarına da yer verilir. Tezin son bölümü olan üçüncü kısımda ise sonuç ve öneri eksenli bir yaklaşımla hareket edilerek Türkçe'nin küresel dünyada nasıl daha çok kitleye ulaşabileceği hakkında fikirler sunulur. Çalışmanın gayelerinden olan Türk dilinin ve kültürünün tanıtımına önem verildiği vurgulanarak dilin yaşayan bir varlık olduğu da belirtilir.

GÜNDOĞDU, Ayşe (2020). *İtalya'da Türkoloji Çalışmaları ve Gelişimi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Çalışmada, İtalyan Türkoloji çalışmalarının ilk kaynaklardan itibaren gelişmesi aktarılır. Doğu bilim ve Türkoloji çalışmalarının doğuşu ve kurucularının ilk eserlerinden başlayarak incelemeler yapılır. Tezde; Doğu bilim, Türkoloji ve Türkoloji'nin Doğu bilim içindeki yerine değinilerek eserler, sözlükler, tercümelemler ve çalışmalardan faydalanılır. İtalya'da Modern Türkoloji'nin kurucularının hayatları ve çalışmaları hakkında bilgi verilerek süreç detaylı bir şekilde ele alınır. Tezin ilk bölümü Klasik Dönem İtalyan Türkolojisi ile ilgili bilgilere ayrılır. İtalyanca yazılan ilk kaynaklara yer verilerek Türk dili ve Edebiyatı üzerine eserler, sözlükler ve tercümelemler bu kısımda yer alır. İkinci bölümde ise İtalya'daki Türkoloji kurucularından Luigi Bonelli, Ettore Rossi, Alessio Bombaci'nin hayatı ve çalışmaları hakkında bilgiler sunulur. Çalışmada, İtalyanlar ve Türkler arasındaki ilişkilere dair genel bir kronoloji de paylaşılır. Modern Türkoloji ekseninde bakıldığında İtalya'daki çalışmaların diğer ülkelere göre geri kalışına dikkat çekilir. Ancak nitelik açısından önemli eserlerin ortaya çıktığı da vurgulanır. Bu eserlerin en önemlilerinin ise Ettore Rossi tarafından bulunup yayınlanmış olmasına atıf yapılır. Luigi Bonelli ve Alessio Bombaci'nin de Türk diline dair yaptığı çalışmaların mahiyeti belirtilir. İtalya'daki Türkoloji çalışmalarına dair genel bir çerçeve çizilmesi bakımından paylaşılan bilimsel veriler önem arz eder.

İNALCIK, Gülcan (2022). *Nikolay Fedoroviç Katanov'un Hayatı, Kütüphanesi ve Türkoloji Alanındaki Eserleri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Çalışmanın ana konusu, Rus Doğu Bilimi ve Türkoloji noktasında önemli çalışmalara imza atan Nikolay Fedoroviç Katanov'dur. Onun Avrupa ve Asya dillerine karşı ilgisine dikkat çekilerek bu konuda ele aldığı çalışmalar tezde aktarılır. Türk halklarını daha yakından tanıyıp inceleyebilmek amacıyla Sibirya, Kuzey Moğolistan, Cengarya ve Doğu Türkistan'a yaptığı seyahatlerin; Katanov'un ilmi çalışmalarını

hızlandırdığına dikkat çekilir. Tezin ilk bölümünde Nikolay Fedoroviç Katanov'un şahsi hayatı, eğitimi ve öğrencilik yılları kronolojik bağlamda verilir. Kazan Üniversitesi'nde hocalık yaptığı yıllardaki ilmi çalışmalarına atıf yapılır. İstanbul'da yer alan kütüphanesi ve müzecilik faaliyetleri hakkında da bilgiler sunulur. Görsel ve yazılı mirasa verdiği önem sonucu ortaya çıkan çalışmaları ele alınır. İkinci bölümde ise Katanov'un ilmi gezileriyle ilgili eserlerine ışık tutularak bunlar hakkında bilgiler verilir. Onun derlediği materyallerin Türk kültürü açısından büyük öneme sahip olduğu vurgulanır. Tezin son bölümünde Katanov'un din, kültür, müzecilik ve etnografyaya dair eserleri sunularak bunların bilimsel tahlili yapılır. Destanlar, efsaneler, Türk kabilelerinde ölü gömme gelenekleri, fal bakma kültürü gibi dikkat çekici pek çok başlık bu bölümde yer alır. Biyografi ve hatıratlar da yine bu bölümdedir. Nikolay Fedoroviç Katanov'un hayatına dair pek çok belge ve fotoğraf ise tezin ekler kısmında sunulur, böylece onun hayatına daha yakından ışık tutulur.

JAFARLI, Jafar (2021). 1926 Bakü Türkoloji Kurultayı, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Çalışmada, 1926 Türkoloji Kurultayı kapsamlıca incelenir. Türkoloji'nin tanımına ve Türk halklarının alfabe ve dil sorunlarına değinilir. Kurultay'a katılanlar, oturumlar ve alınan kararlar detaylandırılır. Türk halklarının tarihi, edebiyat araştırmaları, etnografik incelemeler, etnoloji araştırmaları, terminolojiler ve alfabe problemleri gibi konularda alınan kararlar hakkında etraflıca bilgi verilir. Türkiye'de gerçekleştirilen kurultaylar dönemlere ayrılarak detaylandırılır ve incelenir. Bakü ve Türkiye Türkoloji kurultayları karşılaştırması yapılarak öne çıkan konulara ve kararlara yer verilir. Tezin ilk kısmı Türkoloji'nin gelişimini konu alır. Türkoloji'nin tanımı, kapsamı, araştırmaları bu noktada ele alınır. Sovyet Türkolojisi başlığı altında detaylı bilgilere yer verilir. Mirza Fatali Akhundov, Hasan Bey Zerdabi, Ali Bey Hüseyinzade, Ahmet Bey Ağaoğlu isimleri üzerinden Azerbaycan'daki Türkçülük fikri ve modernleşme ele alınır. Bolşevik Rejimi ve Türk diline dair saptamalarda bulunulur. Rusların Türk halklarına karşı yaptığı asimile politikaları örneklerle aktarılır. Bakü Türkoloji Kurultayı ve yapılan oturumlar tek tek sıralanarak yapılanlar hakkında detaylı bilgiler tezin ikinci kısmında verilir. Tarih ve dil tasnifine dair kısımlar ise tezin üçüncü kısmında kapsamlı bir şekilde ele alınır. Son kısım ise Türkiye'de gerçekleştirilen tarih ve dil kurultaylarına ayrılır. Bu kısımda Bakü Türkoloji Kurultayı ile Türkiye'dekiler kıyaslanarak bilimsel yorumlarda bulunulur. Tezin ekler kısmı kurultayla ilgili görsel materyal içermesi bakımından dikkate değerdir.

KANKAVİ, Janetta (2014). 1970-1990 Yılları Arasında Sovyetler Birliği'nde Türkoloji Çalışmalarında 'Sovetskaya Türkologiya' Dergisi Örneği, İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Çalışmanın giriş kısmında Rusya ve Sovyetler Birliği'nde Türkoloji'nin gelişimi incelenip Sovetskaya Türkologiya Dergisi hakkında bilgiler verilir. Tezin ikinci kısmında, 1970-1990 yılları arasındaki Türkoloji çalışmalarına gramer, fonetik, morfoloji, sentaks,

leksikoloji, diyalektoloji, terminoloji ve etimoloji başlıkları altında yer verilir. Sovyet Türk Dil Bilimi'nin temel görevlerinden birinin Türk dillerini fonetik ve gramer açısından senkronik düzeyde araştırmak olduğuna dikkat çekilir. Türk dillerini araştırma noktasında ise sistematik tarihsel ve karşılaştırma-tarihsel yöntemin kullanıldığı belirtilir. Bu noktada Türkoloji tarihindeki Eski Türk Sözlüğü'nün ilk kez Sovyetler Birliği Bilimler Akademisi tarafından hazırlandığı ifade edilir. Aynı zamanda bu kısımda Orhun-Yenisey Yazıtları ve Altay Dilleri Teorisi ile ilgili detaylı bilgiler mevcuttur. Türkoloji'de önemli bir yere sahip olan Altay Dilleri Teorisi hakkında bilimsel bulgular verilir. Bu konuyla ilgili yapılan çalışmaların mahiyetine dikkat çekilir. Bu dil ailesindeki dillerin benzerlikleri ve farklılıkları örneklerle açıklanır. Tezin son kısmı ise Sovyet Dönemi Türk edebiyatı ve folkloruyla ilgili çalışmalarını kapsar. Sovetskaya Türkologiya Dergisi'ndeki Türk eserleri hakkında bilgiler verilir ve dil üzerine çalışmalar değerlendirilir.

KARACA, Serdar (2022). *Aleksandr Nikolayeviç Samoyloviç ve Türkoloji*, Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Tezin ana konusu, Rus Türkoloji araştırmaları noktasında nitelikli eserler veren Aleksandr Nikolayeviç Samoyloviç'in hayatı ve çalışmalarıdır. Rus Doğu Bilimi hakkında bilgilerin yer aldığı çalışmada Orta Asya yazı dilini temsil eden eserlerle ilgili kısa bilgiler de verilir. Atabetü'l Hakayık, Kutadgu Bilig, Codex Cumanicus, Dede Korkut Kitabı, Kıssayı Yusuf, Hüsrev ve Şirin ele alınan eserlerden bazılarıdır. Aleksandr Nikolayeviç Samoyloviç'in Halk Bilimi ekseninde yaptığı araştırmalara da ışık tutularak halk edebiyatı hakkında bilgilere de yer verilir. Bu minvalde masal, efsane, destan, halk hikayeleri, halk şiiri, anonim halk şiiri, atasözü, bilmece, tekerleme, türkü, aşık şiiri, destan, halk eğlenceleri, toy ve oyunlar alt başlıklar halinde sıralanır. Aleksandr Nikolayeviç Samoyloviç'in yaptığı bu çalışmalar kronolojik ve analitik bağlamda tahlil edilir. Onun hakkında yapılan çalışmalar da tez bünyesinde yer alır. Tezde, Samoyloviç'in seyahatleri sırasında edindiği bilgileri güçlü bir gözlem yeteneğiyle aktarmasının onu özgün kıldığına dikkat çekilir. Özellikle Kırım, Türkiye, Türkmenistan ve Özbekistan'a yaptığı seyahatlerin onun meslek hayatının şekillenmesinde önemli birer faktör olduğu belirtilir. Hocalık, üyelik, idarecilik ve başka görevlerde bulunması onun öne çıkmasında etkilidir. Türk dili tarihine kattıklarıyla Samoyloviç'in yerinin yadsınamaz olduğu tezde ortaya koyulur.

KARAGÜLMEZ, Müjdat (2013). *Macaristan'da Türkoloji (1870-1945)*, Muğla: M. Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Çalışmanın giriş kısmında Osmanlı İmparatorluğu'nun Macar topraklarındaki hakimiyetine dikkat çekilerek Macarların Türk kültürüne, diline duydukları ilgi vurgulanır. Avrupa'da yer alan Macarların Germen ve Slavlar arasında kaldığı ve millî benliklerini ararken Türklerle ilgili pek çok araştırmada bulduklarına atıf yapılır. Çalışmanın bu kısmında dünyada öne çıkan Türkologlara da kısaca değinilir. Üç ana bölümden oluşan tezin ilk

bölümünde, Macaristan'da Türkoloji'nin ortaya çıkışına ve Türk-Macar ilişkilerine çok boyutlu bir açıdan bakılır. Turancılık düşüncesi ele alınarak Macaristan'da Türkoloji Kürsüsü'nün kurulmasına da detaylı bir şekilde yer verilir. Tezin ikinci kısmında Türkoloji çalışmalarına katkı sağlayan Macar Türkologlara yıllara göre kronolojik bir şekilde yer verilir. Türk dilinin tarihine ışık tutarak katkı sağlayan bu Türkologların çalışmalarının niteliğine dair bilgilerden de istifade edilir. Son kısımda Macar Türkolojisi kapsamlı şekilde değerlendirilip bununla ilişkili dergi, dernek ve yayınlara da ışık tutulur. Macaristan'da Türkoloji çalışmalarının sistemli bir şekilde devam etmesinin araştırmalara zemin hazırladığı vurgulanır. Böylelikle pek çok Macar Türkolog, Türkiye'yi ziyaret ederek bilimsel faaliyetlerini sürdürür ve ülkenin bu alandaki gelişiminde öncü rol oynar.

KERIATI, Mohammed (2021). *Cezayir'de Türkoloji Bölümünde Okuyan Öğrencilerin Okuduğunu Anlama ve Dilbilgisi Düzeylerine Dair Bir Araştırma, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü:* Çalışmada, Cezayir'de yer alan Türkoloji bölümlerinde okuyan öğrencilerin dil becerileri, dil bilgisi düzeyleri ve okuduğunu anlamaları üzerine yapılan araştırmanın sonuçlarına yer verilir. Cezayir ile Türkiye arasındaki ilişki Osmanlı döneminden başlayarak incelenir ve ekonomik, kültürel ve sosyal hayatlar dönemler içerisinde ele alınır. Cezayir'de Türkçe öğretiminin başlaması ve Türkçe öğretimi için yazılan eserlere değinilerek Türkoloji çalışmalarının nasıl başladığı detaylandırılır. Cezayir'deki üniversitelerde açılan Türkoloji bölümleri, özel dil kursları ve kurumlar hakkında bilgiler aktarılır. Cezayir'deki öğrencilerin Türkçe öğrenimi ve dil becerileri konusunda yaşadıkları sorunları ve çözümleri belirtirken bunları Türkçe öğretimi alanında yapılan çalışmalarla örneklendirerek çözüm yolları sunar. Detaylı bilgilerin verildiği tezde, Cezayir'deki Türkoloji bölümü öğrencilerinin dil, kelime, bağlaç, fiilimsi, cümle, deyim, okuduğunu anlama bilgisi gibi kriterler alt başlıklar halinde verilir ve bunlarla ilgili sonuçlar paylaşılır. Yabancılara Türkçe öğretimi noktasında gelecek araştırmalara örnek olması bakımından dikkate değer bir çalışmadır.

KHALAFOVA, Sahıba (2018). *Rusya'da Türkoloji Çalışmaları Çerçevesinde Türkiye Türkçesi'yle İlgili Eserlerin İncelenmesi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü:* Kültürel, ekonomik, siyasi vb. birçok açıdan etkileşim halinde olan Türk-Rus ilişkileri dil açısından etkileşimi de zorunlu kılar. Çalışmada, bilimsel açıdan Rusya'da ortaya çıkan Türkoloji çalışmaları incelenir. I. Petro Dönemi'ndeki çalışmaların Türkoloji'nin gelişmesine katkı sağladığı belirtilerek Rus Bilimler Akademisi'nin kurulmasının dil araştırmaları açısından önemli olduğu vurgulanır. Tezin ilk bölümünde araştırmanın amacı ve önemine değinildikten sonra Rus Türkolojisi'ne dair bilgiler verilir. Türk Lehçeleri ve Türkiye Türkçesi yine bu başlık altında ele alınır. Rusya'daki Türkoloji faaliyetlerinin tarihi süreç içindeki gelişimine yer verilir. Rus dil bilimcilerin gramer üzerinde yaptığı çalışmaların mahiyetine değinilir. Özellikle Türkiye Türkçesi'nde yer alan

tamlamalarla ilgili yapılmış çalışmalara dikkat çekilir. Rus Türkologların yaptığı sözlük çalışmaları da yine bu bölümdedir. 17. yüzyıldan itibaren Rusya'da Türk dilini öğrenmeye karşı ilginin yükseldiği vurgulanır. Araştırmanın ana konusu olan Rus Türkolojisi'nin evrelerine ve saha çalışmalarına kapsamlı bir şekilde ışık tutulur. Tezin ikinci bölümünde Rus Türkoloji kitaplarının detaylı bir şekilde incelenmesi sahaya katkı açısından önem teşkil eder. Üçüncü bölümde üzerinde durulan metot ve yaklaşımlar hakkında bilgi verilir ve tezin dördüncü bölümde Türkoloji faaliyetleri geniş bir şekilde ele alınır. Bu noktada araştırma yapan Rus-Sovyet Türkologlar'ın faaliyetleri değerlendirilir. Beşinci bölümde ise Türkoloji dergi ve kongreleri başlığı altında yayınlanan dergiler ve yapılan kongreler hakkında kısaca bilgiler verilir. Son bölümde Rusya'daki Türkoloji okulları ve bu okullardaki faaliyetler ele alınır.

KILIÇ, Ana (2011). *Eski Yugoslavya'da Yapılan Türkoloji Çalışmalarının Analitik Bibliyografyası, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü:* Tez, üç bölüme ayrılarak giriş kısmında Eski Yugoslavya tarihine dair genel bir çerçeve çizilir. Ayrıca bu kısımda Eski Yugoslavya'da yaşayan Türkler'e ve buranın diline dair bilgiler verilir. Eski Yugoslavya topraklarının önemli bir geçiş güzergahı olması Türkler'in de burada bulunmasına sebep olur. Genel çerçevede bakıldığında ise Balkan coğrafyasının Türk kültürü ile tarih boyunca iç içe geçmesine vurgu yapılır. Burada Türk kültürüne dair izlerin oldukça yoğun olması Türk kaynakları ile ilgili birçok araştırmaya da zemin hazırlar mahiyettedir. Çalışmada Eski Yugoslavya'ya dair haritalar paylaşılır ve burada yaşayan etnik kimliklerle ilgili istatistiki bilgiler de paylaşılır. Yine buranın dili ve demografik yapısına dikkat çekilir. Tezin ilk bölümünde Türkoloji'nin gelişimine yönelik yapılan çalışmalara atıflarda bulunulur. Türkoloji'nin nasıl kurumsallaştığı ve bu hususta kimlerin öncü olduğu belirtilir. Buradaki çalışmaların; Sırp-Hırvat, Makedon, Sloven, Arnavut, Fransız, Rus, İngiliz, Alman ve İtalyan dillerinde yayınlandığı ifade edilir. Tezin ikinci bölümünde yapılan çalışmaların bibliyografyası dil, edebiyat, halk bilimi, tarih, sanat tarihi ve diğer konular ana başlıkları altında verilir. Bilimsel analizlerin yer aldığı bu kısım yapılacak çalışmalara katkı noktasında dikkate değerdir. Bu noktada eser olarak kitaplar ve makaleler esas alınmış, tezin son kısmı olan üçüncü bölüm ise eser analizlerine ayrılır. Ekler kısmında ise Türk dünyası için mihenk taşı olan Dede Korkut'un, Nasreddin Hoca'nın ve Yunus Emre'nin eserlerinden alıntılar çevirileri yapılarak verilir. Tezin sonunda kullanılan kaynaklar ve kişi adları dizini bulunmaktadır.

NURMAMMADLI, Sabır (2019). *1926 Bakü Türkoloji Kongresi'nin Türk Dil Birliği Açısından Önemi, Karabük: Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü:* Çalışmada, Türk dilinin yayılma alanları, Türk dünyasında yaşanan siyasi, sosyal ve kültürel değişimler ve bunların Türk diline etkisi, Türk dilinin sorunları ve bu sorunlara çözüm bulmak isteyen Türkologların

çalışmaları, 1926 Türkoloji Kongresi'nin Türk dili çalışmaları açısından önemi ve kongre öncesi yaşanan önemli olaylara yer verilir. Bakü Türkoloji Kongresi'ne kapsamlı bir şekilde yer verilen tezde, Türk dili açısından önem arz eden dönemler de değerlendirilir. Birinci bölümde Türk dilinin yayılma alanları ve Türkçenin dönemleri ele alınarak 1926 Kongresi'ne kadar olan önemli olaylar esas alınır. Bu dönemler; Altay Dil Birliği, İlk Türkçe Dönemi, Ana Türkçe Dönemi, Eski Türkçe Devri, Orta Türkçe Dönemi, Yeni Türkçe Dönemi, Modern Türkçe Dönemi başlıkları altında ele alınarak bunlarla ilgili önemli görülen kısımlara atıflarda bulunulur. Alfabe ve dil sorunları bir başlık altında ele alınarak çeşitli saptamalarda bulunulur. İkinci bölümde Bakü Türkoloji Kongresi'nin içeriği ve önemi hakkında detaylı incelemeler yapılarak Türk dilinin sorunlarına ve Türk Dil Birliği'nin önemine dikkat çekilir. Tarihte ilk kez düzenlenecek Türk dili kongresinin neden Bakü'de yapıldığına dair ortaya çıkan sorulara yabancı Türkologlar açısından verilen cevaplar değerlendirilir. Kongrede görev alan üyeler tek tek sıralanarak bunlarla ilgili kısa bilgilere de yer verilir. Üçüncü bölümde kongre sonrası yaşanan olaylar ve Türk dili için atılan adımlara ve gelişmelere değinilir. Alfabe hareketi başlığı altında dil ile ilgili yapılan çalışmalara vurgu yapılır. Ortak dil oluşturmada ortaya çıkan sorunlara yönelik çözümler sunulur ve Türk dil kongrelerinin yaygınlaştırılması tavsiyesinde bulunulur.

SÜLEYMANOVA, Sevda (2022). *Agatangel Efimoviç Krimskiy'nin Hayatı ve Türkoloji Üzerine Çalışmaları*, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Çalışmada, A. E. Krimskiy'nin hayatı, çalışmaları ve Türkoloji'ye kattıklarına yer verilir. Oryantalizmin tanımı ile başlayan çalışmada A. E. Krimskiy'nin hayatına ve eğitimine değinilir. Rus Doğu Bilimi'nin oluşumu, Ukrayna Milli Bilimler Akademisi ve A. Krimskiy Şarkiyat Araştırma Enstitüsü hakkında detaylı bilgiler de bu ilk bölümde yer alır. İkinci bölüm ise Krimskiy'nin meslektaşları ve öğrencileri hakkında bilgiler barındırır. Krimskiy'nin hayatı, eğitimi ve onun önemli Türk şahsiyetlerle kurduğu etkileşimler aktarılır. Bu şahsiyetlerden İsmail Gaspıralı, Yakub Kemal, Osman Akçoraklı, Bekir Çobanzâde, Abdullah Lâtifzâde alt başlıklar halinde sıralanır. Üçüncü bölüm Krimskiy'nin Ukrayna ve Türkoloji üzerine olan çalışmalarını içerir. Türkiye tarihi, Türk edebiyatı ve Türkoloji çalışmalarının yanı sıra Azerbaycan ve İran tarihi üzerine yaptığı çalışmalara değinilir. Dördüncü bölüm Krimskiy'nin Türkoloji çalışmalarını içerir. Onun İran ve Azerbaycan üzerine yaptığı ilmi çalışmalar hakkında kapsamlı bilgiler verilir. Son bölümde Krimskiy'nin Türkoloji üzerine makaleleri, Türk lehçeleri ve edebiyatları incelenir. Bu bölümde tarihte öne çıkan I. Kılıç Arslan, Namık Kemal, Melik Şah, Nasreddin Hoca, Nizâmî gibi şahsiyetler hakkında detaylara yer verilir. Krimskiy'nin "Kırım'dan Çalışmalar" başlıklı koleksiyonunun bilimsel açıdan değerli olduğu vurgulanarak koleksiyon tezin son kısmına eklenir. Kırimlı bilim adamları için bu çalışmanın bir kaynak olduğuna dikkat çekilir. Böylelikle tezde, Türkler ve Kırim Tatarları ile ilgili çalışmalarıyla bilinen Krimskiy'nin hayatına ve sahaya kattıklarına daha yakından bakılır.

YASUİ, Yu (2019). *Bir Japon Türkolog Prof. Dr. Masao Mori: Hayatı ve Türkolojiye Etkisi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü:* Tezde, 20. yüzyılda yaşayan Kuzey ve Orta Asya'daki Türkler'in tarihi üzerine çalışmaları bulunan Prof. Dr. Masao Mori'nin çalışmaları üzerinde durulur. Mori'nin Türkoloji üzerine yaptığı bilimsel çalışmalar tezde kapsamlı bir şekilde ele alınarak irdelenir. Çalışmanın ilk kısmı Mori'nin gençlik hayatı ve akademik kariyeri olmak üzere iki alt başlıkta verilir. Onun Türkoloji'yle tanışması Hokkaido Üniversitesi'nde yaptığı çalışmalar ele alınır. Akademik manada sahaya kattıkları ve bu noktada aldığı ödül ve unvanlar da bu kısımda yer alır. Türkiye'deki akademik faaliyetlerine ise ayrı bir başlık açılmış, İstanbul ve Ankara Üniversitesi'nde aldığı davetlere değinilir. İstanbul Üniversitesi'nde Doğu Asya Tarihi, Türk Tarihi, Eski Türk dili derslerini ve seminerlerini verdiği belirtilerek Ankara Üniversitesi'nde de Japon Dili ve Edebiyatı'na yönelik çalışmaları aktarılır. Türk araştırmacıların onun hakkındaki yorumları ve çalışmaları da tezin bu kısmında yer alır. İkinci kısımda ise Mori'nin akademik çalışmaları başlıklar halinde detaylıca sunulur. Yayınlarının listesi verilerek kronolojik bir zemin oluşturulur. Son olarak üçüncü bölümde Mori'nin Türkoloji'ye kattıklarına dikkat çekilir ve yetiştirdiği bilim adamlarına yer verilir. Japonya'daki Türkoloji faaliyetlerinin ivme kazanmasındaki rolünün yadsınamaz bir gerçek olduğu ifade edilerek akademik teşekküller sıralanır. Tezin ek kısmında Masao Mori'nin eserleri, resimleri ve hayatına dair önemli detaylar verilir.

ZHUMAKANOVA, Togzhan (2020). *Kazakistan'da Yükseköğretimde Türkiye Türkçesini Öğrenen Öğrencilerin Türkoloji Bölümünü Seçme Sebepleri, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü:* Çalışmada, Kazakistan'da eğitim gören ve yabancı dil olarak Türkçe öğrenme ihtiyacı duyan öğrencilerin Türkçe'yi öğrenme sebepleri, ihtiyaçları, cinsiyetleri, yaşları gibi verilerin analizi ve anketler çeşitli kurumların verileri kullanılarak analiz edilir. Türkçe'nin yabancı bir dil olarak öğretiminin tarihsel gelişimini Göktürk Dönemi'nden başlanarak incelenir ve Türkçe öğretiminin günümüzdeki yaygınlığı ve ilgili kurumlar hakkında bilgiler verir. Bu noktada, Göktürk, Uygur, Karahanlı, Çağatay Kıpçak, Selçuklu, Osmanlı ve Türkiye dönemlerindeki Türkçe öğretimi başlıklar altında ele alınır. Bu dönemlerde oluşan eserlerin Türkçe öğretim yöntemlerine katkısı irdelenir ve eserler hakkında bilgiler sunulur. Yunus Emre Enstitüsü, Mevlana Değişim Programı ve dünyanın farklı ülkelerinde bulunan Türkoloji bölümlerine değinilerek Kazakistan'daki Türkçe öğretimine ilişkin bilgiler verir. Kazakistan'da Türkçe öğrenenlerle ilgili verilerin kaynakları, toplanması ve analizine ilişkin detaylar aktarılır, Türkçe öğreniminin ihtiyaca ve katılımcı profiline göre gösterdiği farklılıklar ise bulgular bölümünde detaylandırılır. Kazakistan'daki Kazak-Türk okulları ve bu okulların işleyişine dair bilgiler verilir. Birçok soru üzerinden Türkçe'nin

yabancılara öğretiminde nasıl yollar izlenebileceği saptanmaya çalışılır. Bu noktada verilen cevaplar alana katkı açısından önem teşkil eder.